

NEOGOTIČKA OBNOVA FRANJEVAČKIH SAMOSTANA U ZADRU

MARIJA STAGLIČIĆ
Filozofski fakultet u Zadru

UDK: 72.02(497.18)
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1984-10-29

U drugoj polovici 19. stoljeća u Zadru bilježimo veliku arhitektonsku aktivnost, kako na poluotoku, tako i na kopnenom dijelu, gdje nastaje suvremeni grad. Kao i drugdje u Evropi to je vrijeme neostilske arhitekture. U ovom gradu susrećemo pretežno akademski neoklasicizam i neorenesansu, a rjeđe neogotiku i neoromaniku. Stoga su posebno vrijedne neogotičke obnove *samostana sv. Frane* i *crkve sv. Mihovila*, koje ujedno predstavljaju početak neostilske arhitekture u Zadru (1857 i 1869. godina).

Arhitektura 19. stoljeća u Zadru obilježena je u početku klasicizmom koji je ponekad obojen retardiranim baroknim ukusom, dok je od sredine stoljeća sasvim prevladao tipični stil arhitekture onoga razdoblja — neostil ili historicizam. Širenju historicističke arhitekture posebno je pogodovala velika građevinska djelatnost nakon rušenja gradskih zidina (1868). Nanovalo se oblikuje dio stare jezgre na poluotoku, a ujedno se osniva moderni grad na kopnenom dijelu. Početkom 20. stoljeća izgradit će se i nekoliko secesijskih objekata, što zaokružuje sliku o građevinskoj djelatnosti koja je suvremena evropskim strujanjima istoga razdoblja.

Od raznih historijskih stilova u ovom gradu su prevladali neoklasicizam i neorenesansa, a rjeđe se susreće neogotika i neoromanika. Zanimljivo je, međutim, da samu pojavu historicizma bilježimo upravo neogotičkom obnovom sakralnih objekata, a onda taj romantičarski početak zamjenjuje trezveniji akademski stil, posebice u državnoj izgradnji. Neogotika se kao ukrasni element javlja i na privatnim zgradama, kao i na onima namijenjenima zabavi i društvenim igrama.

Budući da su ratna razaranja u Zadru posebno desetkovala novije zgrade, odnosno one nastale u prošlom stoljeću, teško nam je prezentirati kontinuitet pojave i razvoja historijske arhitekture u ovom gradu. Možemo ga pratiti posredno, arhivski, po sačuvanim nacrtima ili opisima iz dnevne štampe. Među objektima koji su se sačuvali ipak nalazimo vrijedne i prikladne primjere, koji nam dovoljno govore o jednom ne tako dalekom ali ipak slabo rasvijetljenom vremenu ovog mediteranskog grada.

U nizu neostilskih obnova proširenje jugozapadnog krila samostana sv. Frane predstavlja veoma rano i kvalitetno ostvarenje novog stila u zadarskoj arhitekturi. Ovdje mislimo na obnovu iz 1858. godine, jer su samostan, klaustar i crkva popravljani, obnavljani ili proširivani od svog postanja do danas. Pokušat ćemo ovdje vremenskim slijedom nabrojiti i opisati sve zahvate na tom srednjovjekovnom kompleksu, čija je gotička crkva bila posvećena 1280. godine.

O samostanu i njegovim obnovama pisalo je više autora, ali temeljni rad koji svi koriste ili citiraju je onaj opata Donata Fabianicha iz 1882. godine.¹

Ovdje ćemo se ograničiti na istraživanje onih arhitektonskih zahvata na navedenom spomeničkom kompleksu koji su se izvodili kroz drugu polovicu 19. stoljeća. Sretna okolnost za tada prilično trošni i siromašni samostan bila je mecenatska pomoć cara Franje Josipa, odnosno potrebna novčana potpora, koja je stizala izravno iz državne blagajne. Za prvi veliki zahvat carskom rezolucijom odobreno je 16.436,50 forinti 4. prosinca 1856. godine.²

Izgradnja neogotičke zgrade, u stvari jugozapadnog krila samostana otpočeta je 1857. a dovršena 1858. godine.³ Godinu dana kasnije postavljena je na zid klaustura a pored ulaznih vrata u samostan spomen-ploča u kojoj se zahvaljuje caru Franji Josipu I i dalmatinskom guverneru barunu Mamuli.⁴ Prema nekim arhivskim podacima potpuno dovršenje ove izgradnje proteglo se nekoliko godina, jer se u siječnju 1863. još uvijek traže neke manje svote novca za potpuno dovršenje radova.⁵ Međutim ne imenuju se određeni građevinski radovi, pa je tražena svota vjerojatno bila namijenjena nabavci namještaja ili nekim manjim radovima u interijeru. Stoga ćemo gradnju ovog samostanskog krila datirati godinom 1857/58.

Prije negoli iznesemo stilске odlike ove građevine treba spomenuti i ostale zahvate, koji su iz ovog vremena ali različitih zamisli ili svrhe rada.

Nedugo nakon izgradnje neostilskog krila samostana tražena je pomoć za obnovu klaustura. To je bio restauratorski zahvat koji se obavljao od 1863—1877. godine.⁶ Poticaj za obnovu bio je posjet ministra za trgovinu

¹ Donato Fabianich, *Convento il più antico dei frati minori in Dalmazia*, Prato, 1882; Bianchi u *Fasti di Zara* (1888) nadopunjuje Fabianicha spominjući obnovu klaustura iz 1877. god., str. 176. Ostali autori koriste djela: Sabalich, *Guida...* (1807); L. Benevenia, »La Chiesa di S. Francesco di Zara«, *Rivista Dalmatica* (1909, 1911); A. de Benvenuti, *Storia di Zara* (1953); J. Velnić, »Samostan Sv. Frane u Zadru«, *Samostan Sv. Frane u Zadru, Zbornik*, Zadar, 1980.

² HAZ, s. r. N., 1858. g., f. IV/1 A. sv. 1550 (17358). Naznačeni novac bio je potrošen do prosinca 1857, pa se u 1858. godini tražil odobrenje za dodatna sredstva od 4 700 forinti, što je telegrafski potvrđeno 16. rujna iste godine.

³ HAZ, isti spisi, 1857. g., f. IV/1 A. sv. 1491 (1658). U tekstu ovih spisa spominje se da su izvedeni vanjski radovi i tražil se preostali novac da bi se dovršila unutrašnjost. Neki materijal je dobavljen izvan Zadra, kako se u spisu iz ožujka 1857. kaže: »onde provvedere diversi materiali sulla piazza di Venezia«.

Na drugom mjestu zadarski nadbiskup Godeassi zahvaljuje za uručeni novac barunu Mamuli i izjavljuje: »... in pari tempo applaudo alla scelta del Comitato per la direzione dell' Ideato ristaurò, persuasissimo che il medesimo qual in compose di persone patriottiche e perite nell'arte, animato da Vostra Eccellenza darà esecuzione ai lavori che sarà di piena soddisfazione e di ornamento alla città stessa«. Na žalost ne imenuje članove komisije (vidi bilj. 9).

⁴ Tekst spomenute ploče donosi Velnić u svom prilogu franjevačkom zborniku, str. 43.

⁵ HAZ, isti spisi, 1864. g., f. IV/E, sv. 1886 (5753). U spisu od 23. siječnja 1863. koji je potpisao Zanchi (što ga kvalificira kao predsjednika komisije za obnovu samostana), moli se Namjesništvo za dodatnu pomoć od 400 forinti. Spominju se članovi komisije: gvardijan samostana Zoilo Monti i direktor javne izgradnje u Zadru dr Lucchini. Iako je dr Lucchini bio arhitekt, iz dosadašnjih podataka ne možemo zaključiti da je on projektirao izgradnju.

⁶ Ovu obnovu klaustura ne spominje Velnić, a Bianchi (*Fasti*, str. 176) je stavlja u godinu 1877. dok Sabalich (*Guida*, str. 116) navodi da je samo djelomično restauriran iste, 1877. godine. Sabalich nespretno navodi (str. 118): »Nel rifacimento generale, il Chiostro (1858) assunse lo stile gotico« — gdje se »Chiostro« odnosi samo na samostansko krilo, a ne na čitav samostan, a još manje klaustar

i javnu izgradnju grofa de Wickenburga 1862. godine.⁷ Već početkom 1863. je zaključeno da obnova klaustura mora biti »nel modo con cui originariamente fu costruito«, a predviđeni troškovi su iznosili 4.700 forinti.⁸ Međutim tek je 1876. počela realizacija prijašnjih planova, kad je dogovoreno da se poprave sve četiri strane klaustura i teraca.⁹ Radovi su dovršeni 1877. godine. Na nekoliko mjesta se spominje zaslužnost građevinskog savjetnika G i l l h u b e r a, koji je i rukovodio radovima. S velikom sigurnošću možemo ovaj restauratorski zahvat pripisati ovom inženjeru.

Posljednji zahvati sežu u kraj 19. i početak 20. stoljeća, a odnose se na proširenje unutrašnjih samostanskih dijelova, odnosno podizanje kata nad bibliotekom — današnjom sakristijom. Tom prilikom je obnovljen i drveni strop sakristije. Ova izgradnja je bila skromnih arhitektonskih vrijednosti, a bila je uvjetovana nužnom potrebom proširenja stambenih prostora samostana zbog povećanog broja đaka.¹⁰ Nad spomenutom sakristijom trebao je biti podignut II kat, a nad zapadnim krilom samostana III kat novogradnje. Ovom izgradnjom je bila izjednačena visina krovništa, koja su s tri strane zatvarala dvorište klaustura. Idejni projekt pregradnje, koji je izradio arhitekt dr T e s t a, odobren je u kolovozu 1900, troškovnik je izrađen u lipnju 1901, a pozitivno mišljenje konzervatora Žmirića dostavljeno u prosincu 1901, tako da su radovi dovršeni u 1902. godini.¹¹

Gabaritna neujednačenost i rast u visinu, što je mijenjalo izvorni izgled samostanskog kompleksa, bilo je tipično za arhitekturu tog razdoblja u Zadru. U nekim se tekstovima (Fabianich, Velnić) s nostalgijom spominje nekadašnji sklop nižih samostanskih krila, koja nisu zaklanjala dominantu velikog renesansnog dvorišta s njegovim ophodnim terasama. Promjena je bila neizbježna. Nije se samo samostan sv. Frane ogrnuo novim pročeljem sakrivajući svoj nukleus, čitav grad je dobio novu scenografiju: višu, prostraniju, čuvajući pri tome stara središta gdje je to bilo moguće, ali i rušeći u ime novih dimenzija.

Jugozapadno krilo je izgrađeno nad nekom ranijom situacijom nižih samostanskih prostora, što se vidi iz njegova tlocrtnog prilagođavanja klausturu i malom dvorištu. Ono je novo svojim gabaritom i trima pročeljima: zapadnim, jugozapadnim i istočnim.

Zapadno pročelje se nastavlja na zapadno samostansko krilo (koje je 1902. povišeno do visine ovog pročelja). Trokatne je visine samo s dvije prozorske osi i završava se dvoslivnim krovom. Pročeljem dominira balkon, oslonjen na pet konzola od kojih po dvije bočne prelaze u doprozornike prozora što se nalaze pod balkonom. Doprozornici se završavaju neogotičkom profilacijom kao i peta konzola pod balkonom. Kamena ograda ima po četiri triforna arhivolta koje dijele pravokutna polja u ritmu balkonskih konzola. Na balkon se izlazi kroz dvojna bočno postavljena vrata, koja su oblikom ista kao i prozori jugozapadnog pročelja, a među

⁷ HAZ, isti spisi, 1863., g., f. IV/1A, 541. Pismo oca Leona Borcicha upućeno caru 16. studenoga 1862.

⁸ Na istom mjestu, Izvještaj direktora javne izgradnje u Zadru dr Lucchinija, datirano 10. siječnja, 1863.

⁹ HAZ, isti spisi, f. IV/1A, sv. 148 (110).

¹⁰ Velnić spomenute radove datira u 1879. i 1881. godinu, prema podacima iz samostanskog arhiva. Međutim u Općinskom arhivu Zadra ima dosta spisa koji se odnose na spomenutu izgradnju, a datirani su 1900, 1901. i 1902. godinom.

¹¹ HAZ, ZOA, 1900. i 1901. sv. 5000, 6000, br. 2141; 3612-11200; br. 107, sv. 1.

njima je postavljen monogram u lovor-vijencu s neogotičkim inicijalima »yhs«. U prizemlju pročelja su vrata koja su izgleda naknadno otvorena, jer se ne uklapaju u stilsko jedinstvo i dosljednost samog pročelja i cijele zgrade.

Jugozapadno pročelje dominira okolinom sa svojih trinaest prozorskih osi. U visini prvog kata nižu se kružni otvori s po sedam perforacija. Nad njima vitki neogotički prozorski okviri vezuju drugi i treći kat. Svaki prozor se sastoji od četiri dijela: dva ostakljena prozora dijeli ornamentalno ukrašena kamena tranzena, a neogotički šiljasti završetak ispunjava ostakljeni neogotički trolist. Pročelje je ranije bilo ožbukano i obojeno tamnijom bojom na kojoj su se isticale kamene profilacije kružnih otvora i visokih prozora. Na sadašnjem ogoljenom zidu mogu se razlučiti dva sloja gradnje. Onaj niži, nekad vezan uz srednjovjekovne zidine, pravilnog je kamenja nizanog na gotički način, a seže u visinu do tri metra i ima tragove triju otvora. Iznad njega je nepravilnija gradnja iz 19. stoljeća.

Istočno pročelje je bogatije od zapadnoga. Nad središnjim balkonom, koji pridržavaju dvije konzole, postavljena su vrata što prelaze u šiljasti prozor s bogatim kamenim neogotičkim četverolistom na vrhu. Sa strane balkona su manji šiljasti prozori pod kojima su kružni otvori-rozete s neogotičkim četverolistom. Iako zaklonjeno samostanskim zidom i vegetacijom, ovo pročelje svojim gornjim katovima plijeni pogled prolaznika i smiruje vizuru svojom neogotičkom simetrijom.

U posljednjoj četvrtini 19. st. pojačava se aktivnost franjevačkih samostana, pa se shodno tome poduzimaju popravci i obnove, kako stambenih prostora i učionica tako i samih crkava. Već smo opisali radove na samostanu sv. Frane, a u isto vrijeme pristupa se popravcima, širenju i obnovi na drugom kompleksu franjevaca trećoredaca, na *samostanu i crkvi sv. Mihovila*.

Crkva sv. Mihovila izvorno je bila župna crkva, a okupljala je pretežno vjernike iz onog dijela Zadra što se od XVI st. dalje nazivao »Borgo interno«, a bio je naseljen varošanima nakon izgradnje renesansnih utvrda grada. Prema dosadašnjim istraživanjima crkva potječe iz 12. st., a krajem 14. je pregrađena u gotičkom stilu. U vrijeme Napoleovih osvajanja zatvoreni su mnogi samostani pa i onaj franjevaca trećoredaca sa crkvom sv. Ivana Krstitelja što se nalazio na južnom uglu grada. Stoga je franjevcima dodijeljena crkva sv. Mihovila. Tom prilikom je inženjer Frane Zavoreo prilagodio crkvu novim potrebama (1807. Popravio je krov, napravio pjevalište, učvrstio glavno pročelje i otvorio pravokutne prozore.¹²

Franjevci su uz crkvu dobili i samostansku kuću. U drugoj polovici 19. st. cijeli sklop je popravljan i proširivan. Prvi podaci o potrebi obnove crkve, kao i samostana, potječu iz 1858. g., kad se tražilo hitno snimanje stanja i izrada predračuna za prijeko potrebne radove.¹³ Ipak,

¹² Vid! Klaić — Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku*, Zadar, 1976, str. 509; I. Petricioli, *Tragom srednjovjekovnih umjetnika*, Zagreb, 1983, str. 118—134; S. Ivančić, *Povijesne crte o samostanskom III Redu sv. O. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri*, Zadar, 1910, str. 160—162.

¹³ HAZ, s. r. N., 1858. g., f/IA, sv. 1550 (17358).

U ovom spisu zadarska nadbiskupija traži novčanu pomoć za obnovu samostana, crkve i zvonika Sv. Mihovila. Na to Kotarsko poglavarstvo traži »dall'Ufficio

1861. još uvijek se očekuje pomoć za popravak krova i žbuke u crkvi. U kolovozu iste godine inženjer Lucchini podnosi izvještaj o planu rada na crkvi. Po tom izvještaju bi trebalo srušiti i iz temelja obnoviti pročelje i bočni zid, za što se predviđa trošak od 9940 forinti.¹⁴ Tijekom 1862, 1863. i 1864. godine izvršeni su samo popravci krova, iako je već u veljači 1862. bio izrađen projekt radova za crkvu.¹⁵

Uz ovu godinu možemo vezati nacрте što ih je izradio inženjer de Nievo, a koji se čuvaju u arhivi samostana. Tipično za sredinu stoljeća u Zadru autor donosi dvije mogućnosti obnove: klasicističku i neogotičku. Prema klasicističkom projektu pročelja sasvim bi se izbrisalo staro gotičko zdanje, snizujući visinu zgrade, i otvarajući novi portal i naglašavajući horizontalu i zabatni završetak. Neogotički nacrt čuva stari portal i antički reljefni spolij. Međutim, otvara novu neogotičku rozetu koju postavlja u timpanon, čiju neogotičnost izražavaju izduženost i ukrasne konzolice. Još jedan detalj malih niša u obliku školjki govori o klasicisti koji je samo detaljima pokušao stvoriti dojam neogotike. Nije-dan od ovih dvaju projekata nije ostvaren, jedino se prema onom neogotičkom otvara mala prozorska ruža pod krovštem.

Obnova crkve otpočeta je 1869. godine, što je vidljivo iz dopisa Kotarskog poglavara.¹⁶ U tom dokumentu se nabrajaju izvedeni radovi i oni koje bi još trebalo napraviti, ako se dobije traženi novac. Te godine napravljeno je sljedeće:

- 1) »zatvaranje triju starih otvora, otvaranje četiriju novih na južnom (scilocco) pročelju, sniženje dvaju otvora na pročelju s jugozapada (mezzogiorno!), i zatvaranje polovice sporednih vrata kao i otvaranje drugih srednjih vrata, sve u gotičkom stilu«;
- 2) »žbukanje obaju pročelja crkve s odnosnim ukrasom i oblikovanje četiriju lažnih unutarnjih prozora također u gotičkom stilu«;
- 3) »ponovno otvaranje rozete nad glavnim vratima, promjena do-vratnika glavnih vrata i luka«;
- 4) »obnova kipa Sv. Mihovila i oplata (guscia) zabata na jugozapadu i one na južnom zidu«;
- 5) »oblikovanje križa za prozračivanje potkrovlja i bijeljenje unu-trašnjosti cijele crkve;
- 6) »nove vratnice sporednih vrata i obnova onih na glavnim«.

Od radova koji se planiraju početkom 1870. zanimljivi su sljedeći:

- »obrada vanjskog podnožja dvaju perimetralnih zidova u klesanom istarskom kamenu u površini od 305 kvadratnih stopa...«;
- »preinaka dvaju prozora prezbiterija u gotičkom stilu, poput onih na pročeljima...«

¹⁴ HAZ, isti spisi, 1861. g., f. IV/1 A, sv. 1724 (12944). U izvještaju inženjera Lucchinija od 5. VIII 1861. stoji: »Egli è da osservare oltre a ciò che, secondo quello che contempla il disegno presentato, la chiesa dovrebbe essere del tutto demolita e ricostruita, perciocché i due muri di facciata e di finco si è contemplato di demolire del tutto. La spesa di fiorini 9940 che venne indicata nel rapporto non sarebbe certo bastevole, e per rialzare tutta la casa che serve di convento e per riformare la chiesa, perciocchè quando in questa si ponesse mano demolendo il tetto ed i muri, volendo fare il lavoro come conviene e al decoro del culto ed a quello della città, non basterebbero le spese calcolate«.

¹⁵ HAZ, isti spisi, 1862. g., f. IV/E, sv. 1777 (1940); za 1863. g., f. IV/E, sv. 1827 (4326); za 1864. g., f. IV/E, sv. 1886 (5753).

Po ovom opisu možemo neogotičku obnovu datirati u 1869. godinu, jer radovi planirani za 1870. izvedeni su devet godina kasnije.¹⁷ Prema sadašnjem izgledu crkve možemo zaključiti da su na glavnom pročelju u obnovi bila otvorena dva visoka neogotička prozora i to na mjestu ranijih pravokutnih. Glavni portal je, uz manje popravke, ostao neizmijenjen. Kružni prozor nad njim sužen i neogotički profiliran, a stari gotički prozorčić zamijenjen malom neogotičkom prozorskom ružom u vrijeme popravka krova (1863). Na bočnom pročelju su otvorena četiri neogotička prozora istih dimenzija kao i onih na glavnom pročelju. U središnjoj osi postavljena su neogotička vrata. Svetište nije dobilo predviđene nove prozore, i općenito u ovoj obnovi nije mijenjalo svoj raniji izgled. Zvonik na preslicu, koji se diže nad sakristijom, ima uklesanu godinu 1808, što znači da ni on nije mijenjan u ovim radovima.

O popravcima crkve ostavio nam je pisani dokument tadašnji gvardijan Josip Dujmović. On je zabilježio da je popravak krova 1863. godine izvršio tršćanin Neviolo Lioto i to uz vrlo malu naknadu. Konačni nacrt za obnovu iz 1869. (čuva se u Arhivi samostana) izradio je inženjer Franjo Rubčić, a radove je izvodio Gaetano Fischer. Tom prilikom je poravnau i jugozapadni zid crkve.¹⁸

U ranije citiranom dokumentu Katstarskog poglavara spominje se žbukanje i bojanje pročelja crkve. Danas je ona bez žbuke, s vidljivom kamenom izradom, poput većine srednjovjekovnih spomenika u gradu. Ovak način konzerviranja građevine u ovom slučaju ima još manje opravdanja negoli je to slučaj s ranije opisivanim franjevačkim samostanskim krilom. Jer, ako je taj postupak opravdan za spomenike ranijih razdoblja, on kvari autentičnost izgleda građevina koje su napravljene u nekom od historijskih stilova.

Crkva sv. Mihovila postavljena je u središte grada, na tijesno rasršće Klaićeve i Ulice žrtava fašizma, pa je smanjena vizualna i komunikativna vrijednost objekta. Ona je posebno izgubila u svom nekad

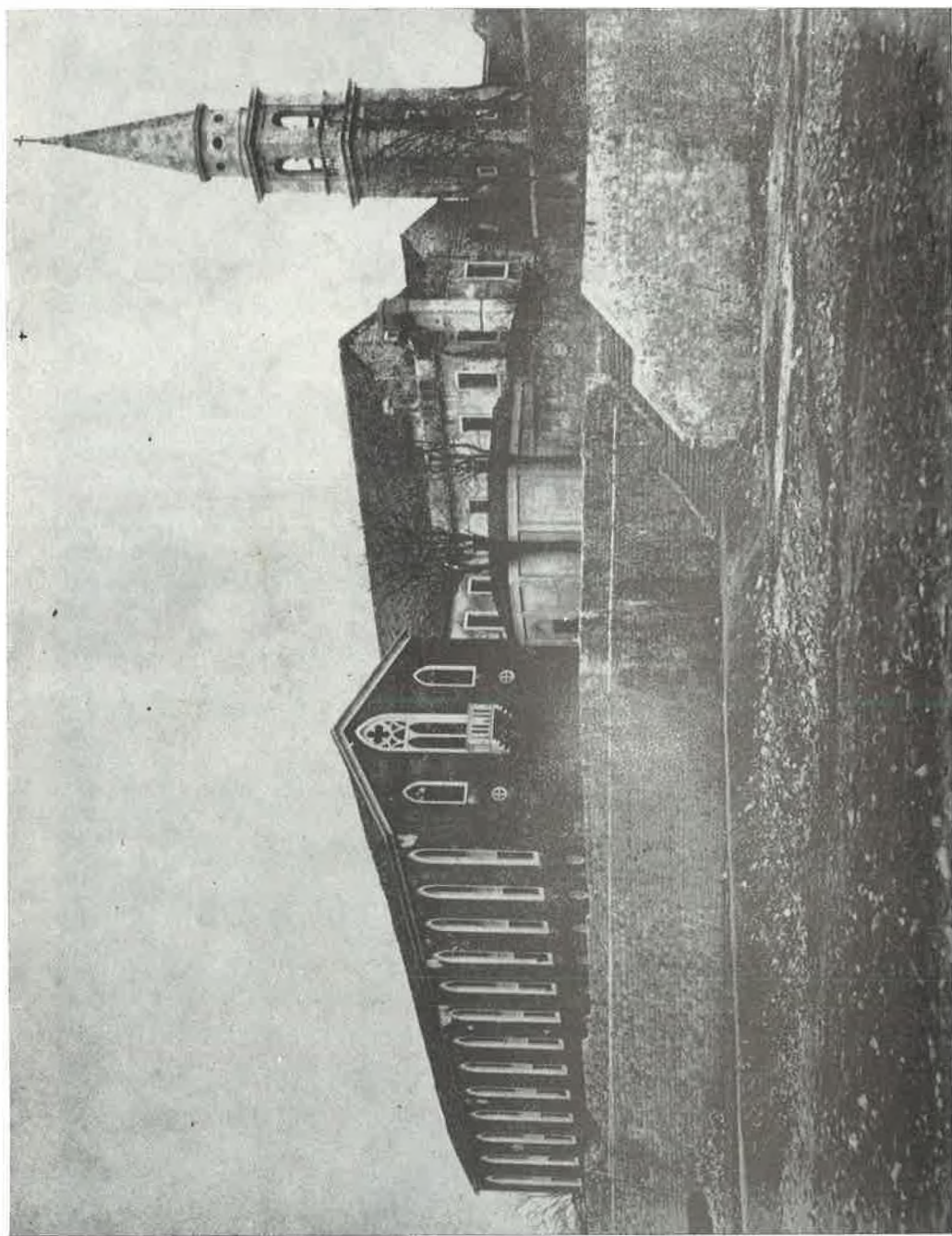
¹⁶ HAZ, Misc. 127, poz. 6. Izvještaj kotarskog poglavara od 8. veljače, 1870. god.

¹⁷ Kraj velikog oltara crkve sv. Mihovila nalazio se sljedeći natpis, koji je obnovu mramornog poda prezbiterija datirao u 1879. godinu (danas pohranjen u samostanu):

TEMPLUM HOC TER INSTAURATUM
 A. D. MDCCCLXIII
 MURI EVECTI TECTUMQUE REFECTUM
 A. D. MDCCCLXIX
 FRONS FENESTRAEQUE INNOVATAE
 A. D. MDCCCLXXIX
 STRUCTUM MARMORE PRESBYTERIUM
 SUMTIBUS RELIGIOSAE DOMUS
 CURA P. JOSEPHI DUJMOVIĆ

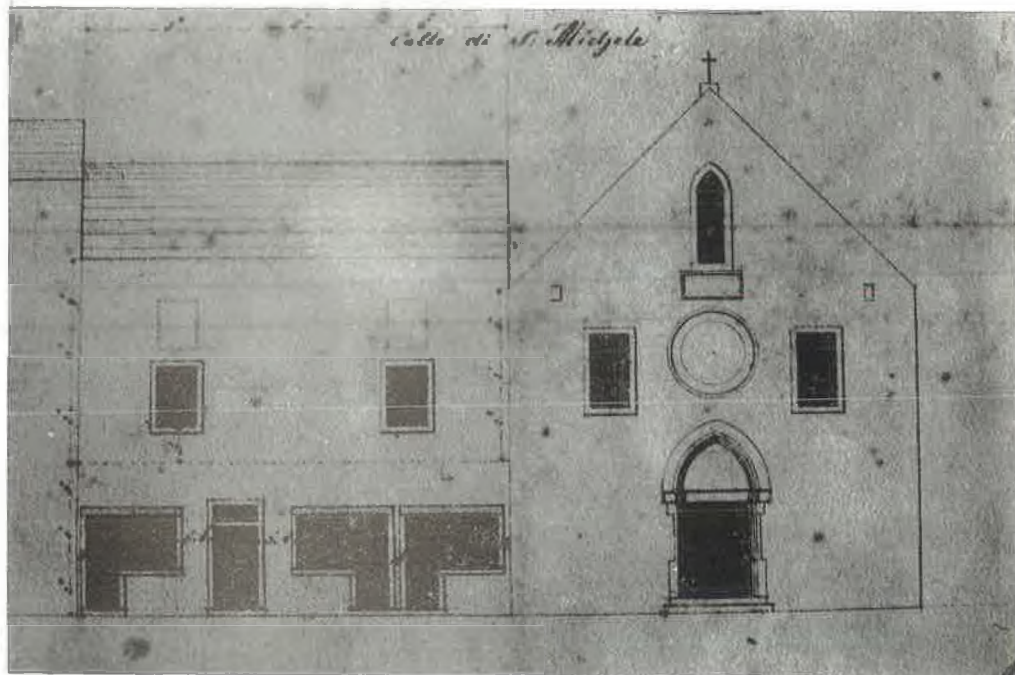
¹⁸ Samostanski arhiv sv. Mihovila: J. Dujmović, *Libro di Guida e lume nella questione amministrativa del Convvento di S. Michele*, str. 50, citiram: »Ai 31. Ottobre finalmente si pode (!) fine al ristauero della chiesa cominciato li 3. Agosto anno corrente sotto il Proto Neviolo Lioto Triestino«.

U vezi s popravkom iz 1869. godine citiram tekst na str. 69: »Percio si riesci il 29. 7. 1869 stipular un Contratto con certo Gaetano Fischer, che si assumeva i lavori giusti il fabbisogno e disegno tracciato dal Dottor Francesco Rubčić...« Nadalje spominje izmjenu u Rubčićevu nacrtu, odnosno postavljanje četvrtog prozora na bočnom pročelju, a zid tog istog pročelja trebao se izravnati: »... si rad-

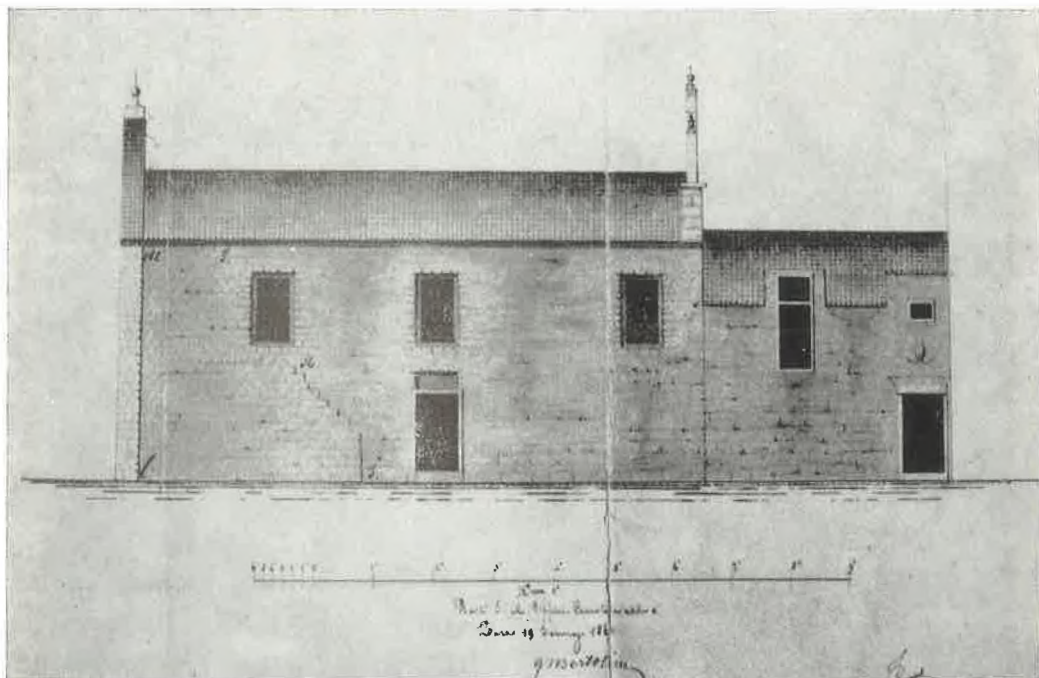


T I Franjevački samostan, fotografija iz 1857, neogotičko krilo (1857—59).

T. IV



- a) Pročelje crkve sv. Mihovila nakon Zavoreove obnove 1807. godine. Klasi-
cistički prozori bit će zamijenjeni neogotičkima. Pročelje samostanske kuće
(s dućanima u prizemlju) još nije nadvisilo crkvu. Crtež iz 1821. godine.



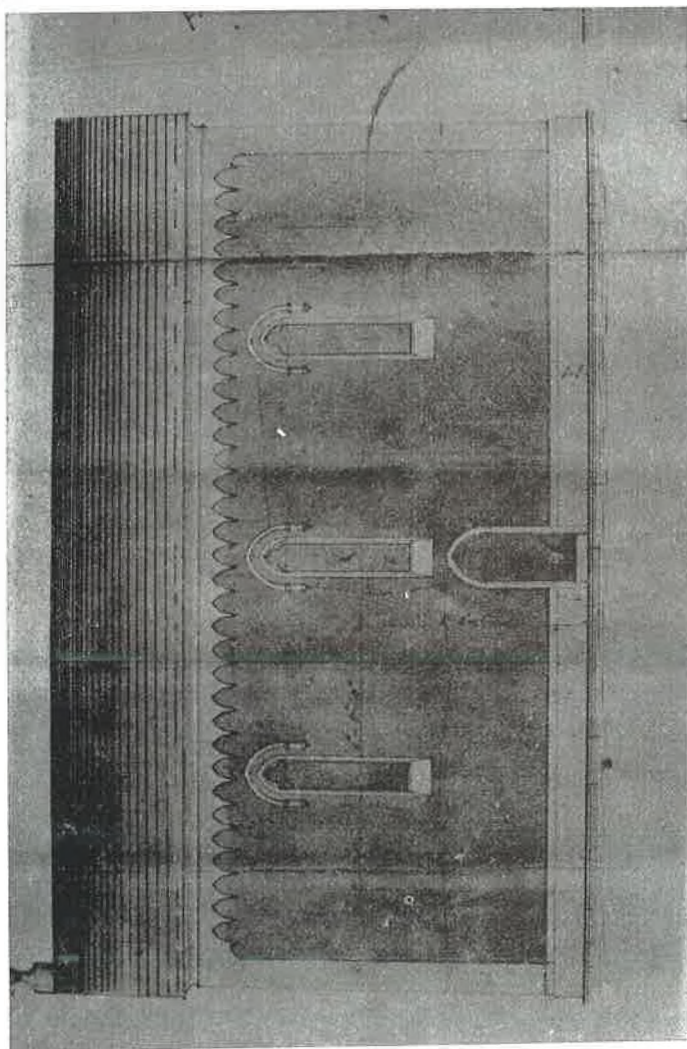
- b) Južozapadno pročelje crkve sv. Mihovila



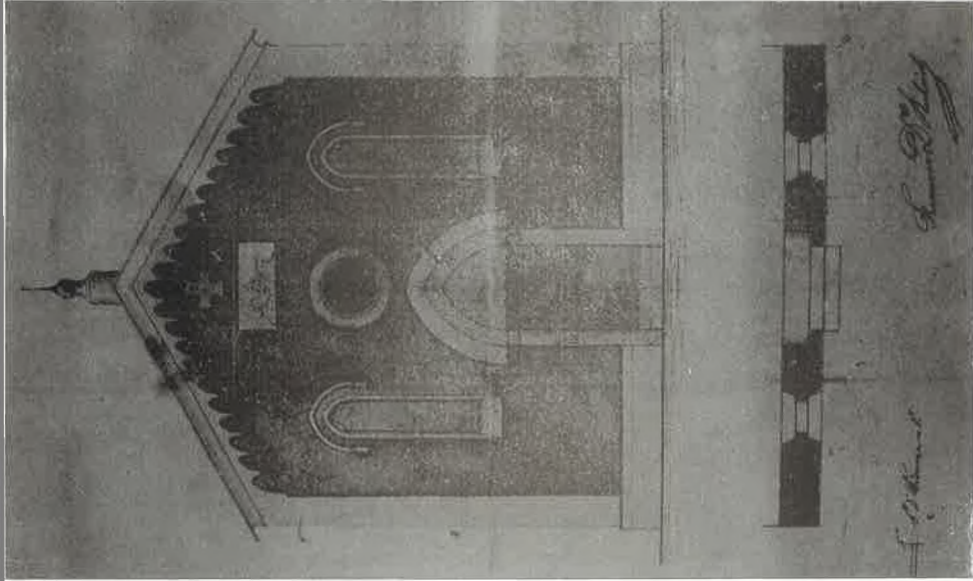
T V Projekt za klasicističku obnovu zapadnog pročelja crkve sv. Mihovila, Nivo, 1862. (neostvareno).



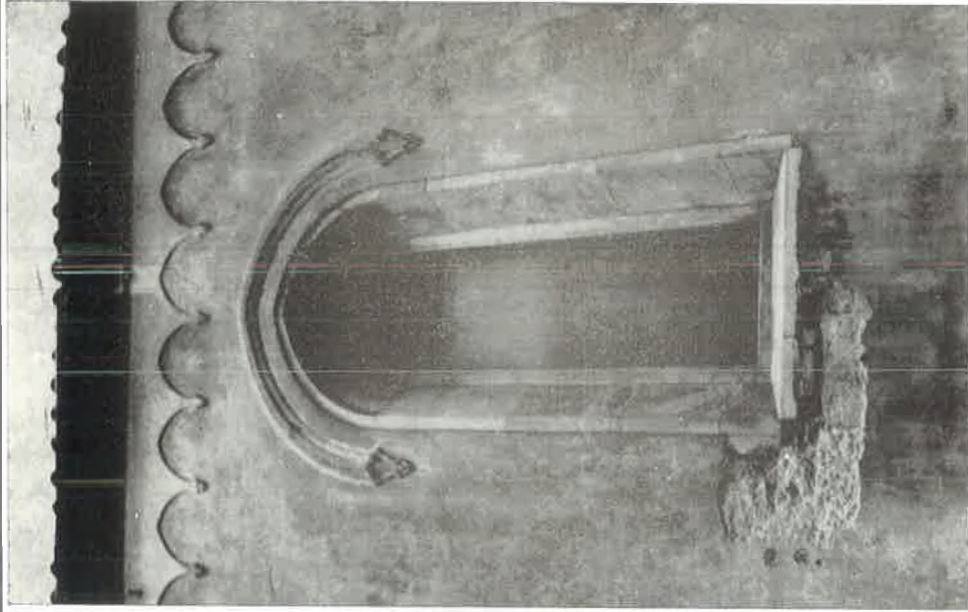
T. VI Projekt za neogotičku obnovu zapadnog pročelja crkve sv. Mihovila, Nievo, 1862. (neostvareno).



T VII Ostvareni projekt neogotičke obnove Sv. Mihovila, Rubčić, 1869, jugozapadno pročelje.



a) Ostvareni projekt neogotičke obnove Sv. Miho-
vila, Rubčić, 1869, glavno pročelje.



b) Jugozapadno pročelje crkve sv. Mihovila, detalj prozora prije otucanja žbuke.

istaknutijem položaju nad okolnim zgradama izgradnjom najgornjeg kata samog samostana, koji se od pročelja crkve nastavlja Klaićevom ulicom. To je uslijedilo 1873. godine, nakon podizanja trećeg kata, koji je nadvisio crkvu i zaklonio njeno karakteristično pročelje.¹⁹

Posljednje proširenje samostana bilo je 1906, nakon kupnje nekih okolnih prostora koji se nalaze unutar samostanskog sklopa, pa njihova obnova i preuređenje nije utjecalo na urbani položaj crkve.²⁰

Uspoređujući sačuvane projekte (de Nievov i Rubčićev) možemo zaključiti da su radovi na samostanu sv. Frane bitno utjecali na obnovu Sv. Mihovila: najprije izgradnja neogotičkog samostanskog krila iz 1858, a zatim konzervacija franjevačkog klaustara, o čemu se raspravljalo već 1863. godine. Zahvat na Sv. Mihovilu mogli bismo ocijeniti kao konzervaciju i obnovu. Dok je bočno pročelje radikalno obnovljeno, ono glavno je skoro sasvim očuvano. Neogotički bočni prozori glavnog pročelja samo su zamijenili kvadratne, koji su rezultat nešto ranije obnove inženjera F. Z a v o r e a (1807). Jedini radikalni zahvat na ovom pročelju je uklanjanje malog gotičkog prozora u potkrovlju u vrijeme popravka krova (1863), što se stilski uklopilo u kasniju obnovu.

Za naše današnje pojmove zatvaranje gotičkog prozora predstavlja gubitak autentičnog detalja i potkrepljuje još uvijek prilično uvriježene negativne stavove prema arhitekturi 19. stoljeća. Ali, ovdje se možemo upitati sljedeće: nije li i naše vrijeme devastiralo neogotiku uklanjajući štukaturne ukrase? Zato ovom studijom, uz doprinos proučavanju neostilova u Zadru, želim skrenuti pažnju i na njihovo pravo vrednovanje i čuvanje.

Marija Stagličić: NEOGOTHIC RESTAURATION OF FRANCISCAN MONASTERIES IN ZADAR

S u m m a r y

In the second half of the 19th century there can be traced great architectural activity in Zadar, it can be seen at the peninsula with the outgrowth of the new city, and on the mainland. It is the period of neostylistic architecture as seen in the rest of Europe. In this city we encounter primarily academic neo-classicism and neo-Renaissance much more rarely neo Gothic and neo-Romanesque tendencies. Therefore specially valuable are neo-Gothic restorations of the St. Frances monastery and the church of St. Michael which represent the beginning of neostylistic architecture in Zadar (1859. and 1869.)

¹⁹ Spisi iste misc., datirano 24. kolovoza, 1873. god.

²⁰ Na istom mjestu. Opis radova daje viši inženjer Benvenuti, 9. svibnja, 1906. godine.